

## Тарихъыр, щыӀэныгъэр

# Мыекъуапэ игъашӀэ игъунджэх

Мыекъуапэ итарихъ, инеущырэ мафэ афэгъэхьыгъэ сурэт къэгъэлъэгъоныр юныгъом и 13-м кызылуахыгъ.

Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ и Министерствэ исурэткъэгъэлъэгъуапӀэ зэхакъэр гъэшӀэгъонэу шыкӀуагъ. Адыгэ Республикэм исурэттеххэм я Союз итхьаматэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистэу Аркадий Кирнос зэлукӀэр зерищагъ.

Къэралыгъо гъэпсыкӀэ иӀэу Адыгеир зыпсэурэр илъэси 100 зэрэхъурэм къэгъэлъэгъоныр фэгъэхьыгъ, — **кыӀуагъ Аркадий Кирнос.** — Сурэттеххэм ялофшӀэгъи 140-рэ кыхэтхыгъ. Темэу тштагъэм елътыгъэу сурэтхэр купитӀоу гошчыгъэх.



### КупитӀоу гошчыгъэх

Сурэттех 27-мэ яхудожественнэ произведениехэр апэрэ

купым хагъэхьагъэх. Ахэр Адыгеим зыпсэурэ цыфхэм, лъэкъ шэн-хабзэхэм, Мыекъуапэ ичӀыплэ дахэхэм яхылабгъэх.

ЯтӀонэрэ купыр Мыекъуапэ итарихъ фэгъэхьыгъ. Илъэси 100-кӀэ узэкӀэлэбжымэ, къалэм шытырахыгъэгъэ сурэтхэр къа-

гъэлабгъох. Сурэттеххэм ялофшӀагъэхэм уяплъызэ анахьэу  
(ИкӀаух я 2-рэ нэкӀуб. ит).



# Сэкъатныгъэ зилэ кӀэлэцӀыкӀухэм апай

КӀэлэцӀыкӀухэу зипсауныгъэкӀэ шыкӀагъэ зилэхэм зыпкъ итэу хэхъоныгъэ ашыным иамал ягъэгъотыгъэным тегъэпсыхьэгъэ лофтхьабзэхэр ренэу адызэрахьанхэ фае. Ау ащ ахъци, шӀэныгъи ишыкӀагъ.

Сэкъатныгъэ зилэ е зипсауныгъэ пыч фэхъугъэ кӀэлэцӀыкӀухэр яунэ исхэу, лъэныкӀо пстэхэмкӀи хэхъоныгъэ ашыным иамал арегъэгъоты Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Социальнэ-реабилитационнэ гупчэу «Доверие» зыцӀэм. 2021-рэ илъэсым кышыублагъэу а учреждением шызэхакъагъ хэушхьафыкӀыгъэ къулыкӀоу «Унэгъо микрореабилитационнэ гупч» зыфиӀорэр. Сэкъатныгъэ зилэ кӀэлэцӀыкӀухэм япсауныгъэ зыпкъ игъэуцожьыгъэнымкӀэ

зишӀуагъэ къэкӀошт пкыгъо зэфэшхьафхэр ащ къашаратых пӀэлъэ гъэнэфагъэ иӀэу кызыфагъэфедэнхэу.

Чыплэ зэжъу ифэгъэ кӀэлэцӀыкӀухэм иӀыпӀэгъу ятыгъэным фэгъэзэгъэ Фондым зэхичӀэгъэ зэнэкӀокъум мы учреждением зэхигъэуцогъэ социальнэ проектэу «Домашка» зыцӀэм текӀо-ныгъэр кызышыдехым, грантэу сомэ миллиони 5 кызырэфэгъэшъошагъэм ишӀуагъэкӀэ а оборудованиер кызылӀагъэхьан альӀыкӀыгъ.

Проектыр зыщыӀэ ыкӀи зы-

щагъэцӀкӀэрэ пӀалъэм кыкӀоцӀ (2021-рэ илъэсым мӀыпӀыфэгъум и 1-м кышыублагъэу 2022-рэ илъэсым юныгъом и 30-м нэс) республикэм шыщ унэгъо 80-мэ (кӀэлэцӀыкӀу сэкъатхэр зэрысхэм) ыпкӀэ хэмьлэу оборудование зэфэшхьафхэр къаратыгъэх: вертикализаторхэр, тренажерхэр, нэмыкӀхэр. Яунэ исхэу якӀэлэцӀыкӀухэм япсауныгъэ зыпкъ рагъэуцожьыным пӀае ны-тыхэм къашхьапӀэшт программэхэр афызэхакъэуцугъэх, а иӀэм-псымэхэу пӀэлъэ гъэнэфагъэкӀэ



къаратыгъэхэр зэрагъэфедэштхэр къафалотагъ.

Проектым ипӀалъэ зыкӀыкӀи а лофшӀэныр лъагъэкӀотэшт. ФӀо-фашӀэхэм япхыгъэу упчӀэ зилэхэм цыфхэм ясоци-

альнэ фӀо-фашӀэхэм ягъэцӀкӀэн фэгъэзэгъэ Гупчэм е Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Гупчэу «Доверием» зафагъэ-зэн альӀыкӀыгъ.



# Мыекъуапэ игъашІэ игъунджэ

(ИкІлэх).

уналэ зытебдзэрэр илъэси 100-м кыкІлоцІ кыалэм зэхьокІыныгъэу фэхьугъэхэр ары.

НахьыпэкІэ сурэтэу тыра-хыгъагъэхэр, а чыплэм джырэ уахтэ щыт псэуалъэхэр, Іофшлпэхэр зыдэщытыгъэхэм непэ теплъэу ялэ хъугъэр, нэмыкІхэр зэтгъапшэх.

## Тафэраз

Адыгэ Республикэм культурэмкІэ и Министерствэ иотдел ипашэу, Адыгэ Республикэм культурэмкІэ изаслуженнэ Іофшлпэу Шэуджэн Бэлэ зэхыхьэм кыыцагъэпъэгъорэ сурэтхэм мэхьанэ инэу ялэм иеплъыкІэхэр кырилоллагъэх.

— Сурэтхэм Мыекъуапэ итарихъ кыауатэ, сурэт пэпчэ щыІэныгъэм ихъугъэ-шлагъэхэм гукІэ уафашэ, — **кыыуагъ Шэуджэн Бэлэ.** — Адыгеим исурэттеххэм лъэшэу тафэраз. Республикэм культурэмкІэ и Министерствэ и Рэзэныгъэ тхылъ Аркадий Кирнос естыжыы шлоигъу.

Зэхыхьэм хэлажъэхэрэр сурэттеххэм я Союз лъэшэу Іэгу фытеуагъэх, А. Кирнос, нэмыкІхэм афэгушлуагъэх.

Адыгэ Республикэм ина-роднэ сурэтышлэу, зэлашлэ-рэ архитекторэу Бырсыр Абдулахъ лъэкъ шлэжыыр, Мыекъуапэ изэхьокІыныгъэхэр, цыфхэм ячылакІэ сурэтхэм кыызэрагъэлагъорэр игупшысэхэм кыащыхыгъэщыгъэх.

## Сурэтхэм

### язэгъэпшэн

Адыгэ Республикэм культу-рэмкІэ и Министерствэ, Адыге-им исурэт кыэгъэпъэгъуапІэ, Урысыем исурэттеххэм я Союз икыутамэу Адыгэ Республикэм



щылэм, Мыекъуапэ культурэм-кІэ и Унэу «Гигантым» ифотоклубэу «Лэгъо-Накъэм» зэха-щэгъэ кыэгъэпъэгъоным тари-хьым инэкІубгъохэр зэрехых, лъэужхэм кыаІугъэ гъогум уты-рещэ, сурэтхэм гукІэ уадэгу-щылэ.

Мыекъуапэ дэт мэщыт зэтэ-гъэпсыхыагъэм тырахыгъэ сурэ-тыр бэрэ чыплэ зэфэшхьаф-хэм ащытэлъэгъу. Сурэтым ты-рашлыкІыгъэ нэпэелл шлухаф-тынхэр Іэпэласэхэм ашлпгъэх.

Былъымэн диныр зылэ-жыххэрэм нахьыпэкІэ зэхьа-плэу ялэгъэ унэм итеплъэрэ непэ мэщытым кыалэр кыызэригъэ-дахэрэмрэ зэогъапшэх. Мэщы-тым изэскиз зышлыгъэ Бырсыр Абдулахъ кыызэрэтилуагъэу, уахтэр лъэкІуатэ, Мыекъуапэ зэхьокІыныгъэхэр фэхьух.

ЗыкІыныгъэмрэ Зэгурьло-ныгъэмрэ япчэгоу Мыекъуапэ дэтыми кыалэм ихэхьоныгъэ-хэр, тарихъ бай Адыгэ Рес-

публикэм зэрилэр кыегъэлагъо, лъэкъ шэн-хабзэхэм язехьан искусствэр зэрэфэлажъэрэр, мамыр псэукІэр анахъ лъапІэу зэрэщытыр Іофшлагъэм кы-хэщы.

— Адыгэ Республикэм и Лъэкъ музей лъэгъупхъэу Мыекъуапэ ипчэгу ит. Мыгъэ му-зеим кыэкІорэ цыфхэм япчъа-гъэ хэхьуагъ. Москва, Ленинград хэкум, Сыбыр, Кыблэм, нэ-мыкІхэм кыарыкІыгъэхэм ти-тарихъ кыафэтэлуатэ, — **кыы-тилуагъ АР-м и Лъэкъ му-зей шІэныгъэмкІэ Іофышлэу, археолог цІэрылоу Тэу Аслъан.** — Музеим шалъэгъугъэр ашл-гъэшлэгъонэу, «джыри тыкъэ-кІощт» аІозэ, кыизэплъэкІыж-хэзэ ягъогу техьажыхэрэм упчІабэ кытаты. Адыгеим ипэ-сэрэ щылакІэ, шэн-хабзэхэр нахьышлоу зэрагъашлэхэ ашл-игъу.

НахьыпэкІэ Адыгеим крае-ведениемкІэ имузей зыдэщы-

тыгъэ чыплэр, теплъэу илагъэр сурэтхэм ІупкІэу ахэолъагъо. ЗэхэщакІохэм Іофшлэгъэ дэгъу-кІэ афэтлэгъурэр сурэтитІур зэрагъапшээ тарихьым узэрэ-хащэрэр ары. Гущылэм пае, музеир нахьыпэкІэ зыдэщыты-гъэ чыплэр непэ лъэгъупхъэу кыэлэ гупчэм ит. Лъэкъ музе-ир, Адыгэ кыэралыгъо универ-ситетым иеджэплэ унэ лъагъу агъэпсыгъэр зэогъапшэх.

Пушкиным и Унэ итеплъыи зэхьокІыныгъэхэр фэхьугъэх. Джырэ уахтэ Адыгэ Респу-бликэм и Лъэкъ театрэ, рес-публикэм и Кыэралыгъо Урыс театрэ ащ чІэтых.

Республикэ гъэзетхэу «Адыгэ макъэр» ыкІи «Советскэ Адыгеир» зычІэт унэм итеплъыи сурэтхэм кыауатэ. Нахьыпэ-кІэ ар аптекуу щытыгъ, Іэзэгъу уцхэр щашэщыгъэх.

1900-рэ илъэсым сурэтэу тырахыгъагъэхэр, непэрэ щы-лакІэр. Ахэр зэдгъапшэхэзэ

еджаплэхэр, псэуплэхэр, спор-тым фэгъэхыгъэ псэуалъэ-хэр, культурэм ихэхьоныгъэхэр тэлъэгъух. Кобл Якубэ ыцІэ зыхьырэ спорт Унэшхор, «Ошъу-тенэр», фэшхьафхэри Адыгэ Республикэм ихэхьоныгъэхэм япхыгъэх.

— 1978-рэ илъэсым Тыркуем сыкыикІи Адыгеим апэрэу сы-кыизэкІом Адыгэ кыэралыгъо кІэлэгъэджэ институтым ипа-щэу ЯкІэкъо Александр сыІукІэ-гъагъ. Адыгэхэм ящылакІэ, хэкум кыэзгъэзэгъы зэрэшлоигъом, фэшхьафхэм ягугъу тшІыгъа-гъэ, — **кыелуатэ сурэтхэм яплъызэ Дунэе Адыгэ Хасэм ипрезидент иупчІэжыгъоу Мэщфэшлэ Нэдждэт.** — Си-гухэльхэр кыиздэхьугъэх, Мыекъуапэ сыщэпсэу. Адыгэ Рес-публикэм хэхьоныгъэхэр зэри-шІыхэрэм, лъэкъ общественнэ Іофыгъохэм сахэлэжъэн зэрэ-слъэкІырэм сагъэгушлэ. Адыгэ-хэм ятарихъ изэгъэшлэн нахъ куоу еджаплэм щызэхашэным ректорыр зэрэпылтыщтыр кы-зэрэсилогъагъэр сщыгъупшэрэп.

Кыэгъэпъэгъоным изэхэщэн чанэу хэлэжыагъэх сурэттеххэу Д. Войновыр, В. Николаевар, М. Эльдарэр, И. Фадеевар, фэшхьафхэри. А. Бэшкэкъом, Е. Подоляк, нэмыкІхэм сурэтхэм якъэугоин пылхъу Іофыгъохэр агъэцэкІагъэх. Кыалэр гъунджэ-шхом кыащыгъэлагъоу плытэ хьущт.

— ІэпыІэгъу кыитфэхьугъэ-хэм гъэзетымкІи «тхьашъуе-гъэпсэу» ятІожыы тшІоигъу, — **кыытилуагъ Аркадий Кирнос.**

«Мыекъуапэ — тыгъуасэ, непэ, неущ» зыфилорэ кыэгъэ-лъэгъоным чъэпыогъум и 9-м нэс республикэм икыэлэ шхьаІэ щыкІощт.

ЗэхэщакІохэм тарихьыр, куль-турэр зышлогъэшлэгъонхэр кыэ-гъэпъэгъоным рагъэблагъэх.

**ЕМТІЛЪ Нурбий.**

ХэушхьафыкІыгъэ дзэ операцием щыкыэбархэр

## ЧІэнэгъэшхо амышІэу кыызэкІэкІуагъэх

Украинэм и УІэшыгъэ кІуачІэхэм ахэт дзэкІолІхэу Харьков дэжъ щы-кІорэ зэпэуцужьым хэлажъэхэрэм яяцэнэрэ пэпчэ НАТО-м иех.

Мы кыэбарыр кыэзытыгъэр Къохьаплэм кыщыдэкІырэ хэу-тыгъэхэм яведущэ эксперт-хэр ары.

— Украинэм и УІэшыгъэ кІуачІэхэм ыкІи НАТО-м ыпэ-кІэ лъыкІотэрэ заоу Харьков хэкум щыкІорэм США-м ишІэ хэлъ. Мыщ зэкІэмкІи дзэ тех-никэ хьылъэ 200 фэдиз ыкІи

дзэкІолІ мини 9 фэдиз хэлэ-жыагъ.

КыызэратыгъэмкІэ, украин-цэхэм ахэтэу заорэ дзэкІолІ-хэм яяцэнэрэ пэпчэ НАТО-м хэхьэрэ кыэралыгъохэм ащыц. Донецкэ, Луганскэ Народнэ республикэхэм ыкІи Урысы-ем яподразделениехэу шьол-пырыр кыэзыгъэгъунагъэхэм

фэди 4 — 5-кІэ ахэр анахьыб.

Украинцэхэм пшъэрылъ шхьалэу ялагъэр Бакалеи, Ку-пянскэ ыкІи Изюм ирайонхэм ащылэ урысые дзэ купхэр зэ-хагъэтэкъонхэр ары.

Урысыем идзэхэм пэшлоры-гъэшъэу ашлэщыгъ Украинэм ыкІи НАТО-м я УІэшыгъэ кІуа-чІэхэр кыызэратебэнэщтхэр.

Ахэм кыагурылощтыгъ пыим кІуачІэу илэм икыоу пэуцужьын-хэр кын кыызэрафэхьущтыр. Джащ фэдэу нэмыкІ районхэм ащылэ фронтхэр макІэ амышІхэу, ахэр зыгъэпытэрэ кІочІэ гуадзэ-хэр игъом зэпырадзын фэягъ. Мы ІофымкІэ тегушхоньгъэ ашлэ зэрэмыхьущтыр кыагурылуи, Уры-сыем идзэхэм унашъо ашлэгъ зэрэщытым фэдэу кыагъэнэнэу ыкІи дзэхэр кыращынхэу.

Украинэм идзэхэр зытебэнэн-хэу щытыгъэ псэуплэхэм ащы-псэурэ мамыр цыфхэр фаехэу Урысыем агъэкощыгъэх.

Юныгъом и 6-м кыщегъэжъа-гъэу и 11-м нэс урысые под-

разделениехэр кыызэкІэкІуа-гъэх. Псынклэу зыкыэхьумэ-жыын шлыкІэр урысые дзэм кыызэригъэфэди, Киев ыкІи НАТО-м ягухэль зэцагъэкъуагъ.

Ащ дакІоу тидзэхэми хэу-кыоныгъэхэр ашлпгъэх. Танкым пэшлукІорэ Іашэр икыу фэдизэу тидзэкІолІхэм аІэкІэлъыгъэп, джащ фэдэу разведкэми щы-кІагъэхэр илагъэх.

Тыкулыкыушлэхэм чІэнэгъэ-шхо ямыІэу псыхьоу Оскол икыокІыплэ нэпкъ дэжъ кы-ызэкІэкІуагъэх. ЛъэныкыуитІуми кыызэраІуагъэмкІэ, Украинэм ыкІи НАТО-м идзэхэм цыфы-шхьэмкІэ чІэнэгъэшхо ашлпгъ.



# Аскэр идышъэ Ёшъхьибл лъэпкъым и Ёшъхьэмаф



Филологие шлэныгэхэмклэ докторэу, АМАН-м иакадемикэу, нартоведэу Хьэдэгэлэ Аскэр кызыхуугэр Юныгьом и 20-м ильэси 100 зэрэхуугэр республикэм игьэклотыгэу шыхагьэунэфыкышт.

ынаэ кьатетэу кьальеплльыхэу кьыпщэху. Сэри лшъхьэмафэ Аскэр тетэу, Псыфэбэ лшъхьитфым лшъхьитлу ахигъэхьожьыгъэу, гүпсэфу инартхэм кьальеплльыхэу кьысщэху.

Геологиём тыхэккэу мифологиёмккэ зыдгъазэмэ, мышъэмрэ баджэмрэ язэнэкъокбоу торлуатэмэ къахафэрэмэ афэдэу, Псыфабэ илуашъэхэр адыгэм ичыналъэ къызэрэтэхъэгэхэ шыккэр кытфелуатэ.

Аддыг мифологиѳем, шлэны-  
гэлэлжэхэр зэрѳплээрѳмклэ,  
дунаир пасѳм кьатишѳу зѳтѳты-  
гѳу ары: уашьор, чьыр, хьад-  
рыхэр. Ащ фѳдѳ еклѳлакѳм  
укуьпкьырыкѳлэ, Хьѳдѳгѳлѳ  
Аскѳр зыдѳгѳзѳагѳр рѳхьатыплѳ  
фѳхьунѳу Тхьѳшхом сѳльѳу.

Геологиємрэ мифологиємрэ кызытэтынэкэйу сыгу кыинэжыы-гэмэ кыафэдгээзэжыымэ, Аскэр дэслээгүгэмэ, кыпфифиш-гэмэ ащыц мыр. 1977-рэ илээсым Шам и Адыгэ Шүшлэ Хасэ ыгээпсыггэ гыгууанэм елпытыггэу хэкужыым туристгэу тыккызыэклом, хэбзэ лэшхьэтет-хэм Адыгеим тыккыраггэхан адэггэгэп...

«Мыхэр туристхэп, адыгэ националистхь нахь» алыу, бзэ-гухьэмэ тхыгэ шулкае кыт-патхыхьэгъагъ, ар имыкьоу турист гъуазэхэу нэбгырици

Шуфэс зэтхи, зэпэгьоклын  
офхэр зызэшлокым, Аскэррэ  
ээррэ хымэ хэгъгу щыпсэхуэ-  
ээррэ зэкүм исхэмрэ нэлуасэ  
зэфэтшлыгъагъх. Зэунэкьощхэр  
нэку-нэпс хьугъэхуэ IapllI зэрэ-  
цэклэу, куп-купэу зэхэтыгъэх  
эгъашлэм зэрэшлэщтыгъэхэм  
фэдэу. А тепльэм тэри тигухэр  
цлыкь кьышлыгъэу, ау тигуапэу  
зэхэсыгъэх. Чэщ-зымафэм ты-  
зэхэтыгъ, тхьаумэфэ мафэу,  
мазэм и 7-м, егъашлэм зэрэ-  
мыльэгъужьынхэм тещыныхэ-  
хэзэ Мыекъуапэ игьогу тыхьэ-  
кьылыгъагъх, тызэфаллэу тызэхэ-  
кьыжыгъагъ.

Хьэдэгьэллэ Аскэр нарт шэн кьодыеп хэлъыгьэр, нарт гуытэкклэ игьашлэ ихыыгь. Хэбзэ дахэкклэ, бзэ шыабэкклэ, цыкълуи ини ыгьашлоу адэлсэуштыгь, ээмэркьэу-хцхэн тлэкълу гуадзэ кэубэнэу афишлыштыгь... Ащ годзэжыпхьэу, хэбгьэхьожьэу кьэлөгьэн фаеу слъэгьурэр самбырыгьэмрэ шэлагьэу хэ-тыгыгьэмрэ ары. Аужырэу Аскэр дэслъэгьугьэр шурьышлэ сщыгьупшажьынэу шытэп: 1995-рэ илъэсым Мыекьуапэ, шлэныгьэхэмклэ Дунэе Адыгэ Академием изэфэс сызыра-гьыблабгьэм, Хьэдэгьэллэ Аскэр, имыхабгьэу, «укьэкълон фай» ылуи пэрэ кысфигьэпытагь. Сыкьэ-си, апэрэ зэхахьэм тыклонэу

зылусэхым, бзыльфыгытйу фы-  
жыбзэкйэ фэпагыэху луху  
слыэгугъэ, кысэмыупчыху  
гузэжьогуур ямафэу Аскэр  
еклуалэхи, урысыбзэкйэ зы-  
горэхэр ралуагъ. Рашэфышты-  
ри аухи, Аскэр кызэкйэ-  
жыбзэкйэ папльэху шытыгъэх.  
Тинасыпкйэ Аскэр кызэкйэ-  
кыжьи, дэхэкйаеу къэгущылэу  
кыэтысыжыгъ. Етани бзыль-  
фыгытйу уцхэр Аскэр кы-  
рати, зыргэфедэштхэри кы-  
фагынафи, садэклуатэзэ, икы-  
жыгъэх. Пчэм дэжь адыгэ  
бзыльфыгэм мэкъэ шыабэкйэ  
«уналэ Аскэр тегъэт, мэфэ  
заулэкйэ зерэмыгъэулэужь»  
кысйуагъ.

Аскэр кьеутэкӱгъэм кы-  
хэкӱэу, зэфэсым тымыкӱжы-  
нэу зесэлэм, губж тӱкӱ хэлъэу  
кысфидагӱп. «Некӱ, Аульэр  
кытӱжӱ» ылуи, зытымыгъэгу-  
жыу талъыдэкӱгъ. Аульэ Ма-  
лы урам гъунэм кытажэу  
лутыгъ, кытӱгъииз машинэм  
тыдитӱсхыи, зэфэсым тыкӱагъ.

Апэрэ мафэм Академием иблэкыгъэ ильэс игъэхьагъэхэм итегушылагъэх, ятлонэрэ мафэм Академием аштагъэу, кыыхагъэхьащт шлэныгъэлэжъхэр кырагъэблэгъагъэу ацлэхэр Нэ-фышъэ Адам кыылхэзэз, яди-пломхэр аритыщтыгъ. Сэ сцлэ кызыелом, сышыгъуазэу шытыгъэпти, хуэрэр кыызгурылуагъэп, ау Аскэррэ Мэщбэшлэ Исхьакьрэ кыысэтыргухи, шлошъ мыхьом, дипломыр кыысатыгъ. Ащыгум кыызгурылуагъ Аскэр Сирием сыкьиклэу Мыекьуапэ сыкьэклоным зыкыфэгүлэщтыгъэр. Ежъым юфыр зэклэ зэригъэфагъэу кыычлэкыгъ. Силэ дипломхэм непэ анахэ згъэлаплэу силэр а дипломыр ары.

Аскэр игугъу непэ кы-  
зашыклэ, кытфиугъоижыгыгэ  
нарт Iorlotэ тхылыблыр гусэ  
фэтэшлы зэпыт, Ioshxъэмафэ  
Псыфэбэ Iuashxъэхэм кыызэ-  
рахалпъэрэм фэдэу непэ адыгэ  
ябынкIэ Аскэр кытхалпъэу  
кыссэхъу.

Хьэдэггэлэ Аскэр нартхэм ялхыхужь хьугьэ-шлаггэхэр кьытфигуоижьхи, адыгэм итхы-дэжь кьытфихуэмэжьыггэ кьодып. Адыгэм ифольклор, ибзэшлэныггэ, ипсэуклэ-ха-бзэ зэрэдунаеу кьыфиггэнаг. Адыгэ лофум ыпсэ емыблэ-жьэу, шьхьэузуу кьыхихышты-ми ымыггэщынэу, нартыгуклэ пылгыг. Арын фый нэгэ адыгэ ябынклэ нарт лыхыхужьэу Аскэр зыкэтлыггэрэр.

**ЛАШ Адэль Абдулсалам.**  
Академик, профессор,  
географии шэныгэхэм-  
клэ доктор.

Сириер.

Ащ ипэгъоклэу Дунэе шлэныгъэ симпозиумыр Къэрагыгъо филармонием Ионыгъом 15-м къырагъэкълэщт. Симпозиумым хъаклэу къырагъэблэгъагъэхэм ащыщ Сирием щыпсэурэ академикэу, профессорэу, географие шлэныгъэхэмкIэ докторэу Адыл Абдулсалам Лашэр. Ау Адыгеим къэкIон амал ащ зэ-рымылэм къыхэкIэу симпозиумым хэлэгъэхэрэм афаклоу мы тхыгъэр къыгъэхыгъ.

Шьюимафэ шлүх, силъэпкъэ-  
гьүхэр, синыйбджэгьүхэр!

Сэлам шьосэхы Хьэдэгъэллэ  
Аскэр зыцымыгъушпшэу, илэжы-  
гъэ клэн тегушылэн, гукъэкыжь  
дахэклэ къадэгощэн гухэлъ зилэу  
непэ зэхэхьэм (симпозиумым)  
хэлажьэхэрэм!

Сэлам ясэхы сэц фэдэу  
гуклэ, псэклэ кышъухэтэу, го-  
гууанэр зэпызымычышъугъэхэм!

Нартхэм жысылгэгъуэ къэбар-хэр, пшыналъэхэр тхылъибл хъоу кыыздэкъихэм, дышъэ лошъхьиблым фэзгъадэхэу ауштъэ теслогъагъ. А цлэр Аскэр лъэшэу ыгу рихьы, тхылъым димыгъахъэзэ, кысэупчлыгагъ: «Адыл, мы цлэ дахэр тьдэ кыпхыгъа, сыдымы угу кыыгъэкыгъа?»

— «Сызэрэгеографыр пшы-  
гупшэжыгыга, Аскэр?» — ес-  
ложыгыгаг ыки ар сьдми  
тельэдэгэ гукькэу зэрэшы-  
мытыри гурызгэлэогаг. Ац  
лапсэ фэхьугагьэм шьори  
непэ шьушызгыгьэозжыын.

А уахтэм шэныгээ зэф-  
шхьяф заул тегэонзу згээс  
рышэлэщыгээ: географер, гео-  
логигер, адыгэ мифологигер, нарт  
шэныгээр, сянэ кымилыфгыгээ  
шынахыжьюу а лъэханым,  
шпыпкээр площтмэ, 1958-рэ  
илъэсым кыщегъэжыагъэу  
сийэ хушчтмэ сшэныеп Аскэр.  
Илъэс пшыкыбгээр Аскэрэ  
сарырэ тывзэфтахгэ. Зы тхьа-  
мыр блэкыныеп нартмэ янурэ

пстэумкiи титхыгъэхэр зэблэ-  
мыкiхэу...

1967-рэ ильэсым, араб-израиль заом, тильэпкьэгу адыгэхэу Сирием и Джолан кӀэи щыпсэуыгьэхэр якьуаджэхэм егъэзгыгьэкӀэ кьыдафыхи шхьбэхыгьжэу кьызынэхэм, кьытльыплъэнэу, кьытфэгумэ-кӀэу апэдэдэ кьытфэкогъэ адыгэр Хъэдэгьэлэ Аскэр арыгъэ... 1969-рэ ильэсым мэзаем и 19-м апрэлу Дамаскэ (Шам) тышызэрлӀэгьугь.

# Адыгеим и Лышхьэ шIуфэс гушыIэхэмкIэ зафигъэзагъ

Филологие шлэныгэхэмклэ докторэу, АМАН-м иакадемикэу, нартоведэу Хьэдэгьэллэ Аскэр кызыхыугьэр ильшэ 100 зэрэхьүрэм фэгьэ-хыгыгэ Дунээ шлэныгьэ симпозиумым хэ-лажьэхэрэм, зэхэщаклохэм шүлфэс гушылэ-хэмклэ закьыфигьэзагь Адыгэ Республикэм и Лышхьхэу Кьумпыл Мурат. Лофтхьабзэм шүла-гьэ кьытынэу, зэдэгьушылэгьу гьэшлэгьонхэр шылэнху кьафэлыуагь. Республикэм ипачэ кьызэрилуагьэмклэ, Хьэдэгьэллэ Аскэр илофшлэ-гьэхэм кьащигьэнэфагь эпосэу «Нартхьхэ» адыгэ купклэ зэрилэр ыкли ар адыгэхэм якул-турнэ код исаугьэт хьалэмэтэу зэрэщытыр.

А. Хьэдэгьалэм шлэныгэм ыльэныкьоклэ  
лофышхоу ышлаггэм кык|элъык|уаггэх тын

«Иолхъэмафэрэ Аскэррэ сыдым зэфихъырэ?» шьулов упчIэ кысэшьуытимэ, хэзгъэунэфыкълэ шлоигъу: дунаим анахъ кьушхъэ лъагэхэр зыпштэкIэ, я 10-р Иолхъэмафэ ыубытгъу шIэнъыгъэлэжымэ алъыгъэ, ышхъэшъыгу метрэ 5642-м нэсэу ошьогум хэпыджэ. Улъыплъэ-ныр зебгъажьэкIэ, ыпшъэкIэ (темырым), Псыфэбэ (Пятигорскэ) лъэныкъом ипхыхъэгъэ чэпиттым ибын-унагъо фэдэу

лэлэлэхэр, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шлухъафтын, медалэу «Адыгеим и Шытхъузехъ», «Урысыем культурэмкӀэ изаслуженнэ юфыш!» шыфилэхэрэр. ЛъэлкӀэ эпосзу «Нартхгъ» дунэе культурэм шыц хъгъэ.

— Тиэпос кээтылухуэмэн, тыушэтын ыкйи ыпэкйэ лыйдыгэкйотэн фэе. Гуманитар ушэтын-хэмкйэ Адыгэ республикэ институтым ишэ-ныгылэжэхэм, Урусыйэм ыкйи дунаим янар-товедэхэм яюфшлагэхэм осэхшо афэтэшы, ахэм тапэкйи яюфшлэн зэрэлыагыэкйотэщтым тичыхыэ тель. Адыгэ фольклорыр кызухуэм-гыэным ыкйи лыгыгэкйотэгэным зэрэфэль-кйэу тэри тьдэлэжэщт, — кыыхигэщыгэ республикэм ипашэ.

гүсэ кытфашыгыаг. «Сири-  
ем жьугъэзэжымэ шьоркIэ  
нахышIу» кытэзылонхэри кьа-  
хэлыгыаг.

Асқар ащ ипэгьокіәу ышла-  
гьэр шіошьгәхьугьуаеу шытыгь.  
Телефонкіә тиадыгь турист куп  
яунэгьуацїхэм кьакїәупчи,  
ытхыгьагьэх. Етіанэ шышхьәу  
мазэм и 6-м Адыгеим шыщәу  
нэгьбэр 50 фәдиз игьусәхәу  
тигьәспсфипіәу Псыбабә кьыт-  
фищәгьагьэх.

зыдгэхэбзырызэ, ош/э-дэмы-  
ш/эу, кыыш/ыш/ыгэр сымыш/эу  
Аскэр кыыз/э/хыаг. Телефоным  
л/ы/лэси зыгорэм урысыбзэк/э  
дэгушы/аг. Т/эк/у сык/э/гумэки  
х/урэмк/э сызеупч/ым сиг/э-  
лас/эу кыыси/уаг: «Умыгумэки  
ыки умыгу/л, Адыл, сыгу зери-  
хазб/эу, заг/орэ т/эк/у кыи-  
з/э/х/э».

Аскэр пlэкlорым хэлъэу, ыlэ slotэу сыщысызэ пчъэм иодыджын къытеуагъ, сызщыпкlи



Урысыем икъяралыгъо санитар-эпидемиологиие кyuлыкyу зызэхашагъэр ильэси 100 мэху

# Гъэфедаклохэм яфитыныгъэхэмрэ кyэбзэныгъэмрэ яухъумаклох

2022-рэ ильэсыр Урысыем исанитар-эпидемиологиие кyuлыкyулэ юбилейнэу щыт. Юныгъом и 15-м ар зызэхашагъэр ильэси 100 мэху.



пэлэсщытыгъэхэу В.Г. Седых, А.Н. Ескиным, Л.В. Пономаревым, А.Х. Аджырым. Мыхэм пэщэ лэнатлэр зыщызэрэхэгъэ ильэсхэм кyuлыкyур нахь агъэ-пытагъ, республикэм мэхьанэшхо щызилэ юфышлэ куп зэгурыложь зэхашэн альэкыгъ.

Санэпидкyuлыкyум итарихъ Сергей Завгороднем кyuлyатэзэ, шyклэ кyxигъэщыгъэх ветеран лyаплэхэу В.Г. Мищенко, Е.В. Нефедовар, Е.Д. Клецковар, А.Г. Липовская, Н.Н. Цыкyшъэр, В.В. Яценкэр, нэмыкыбэу япшъэрылхэр сyд фэдэрэ лyэхъани зыгъэцклагъэхэр.

Тарихъ гyогум кyxыцхэбгъэ-щымэ хушт 1981-рэ ильэсым псауныгъэр кyэхyумэгъэным иучреждениехэм язэнэкъокъоу Краснодар краим шыреклоклыгъэм Адыгэ хэку санитар-эпидемиологиие кyuлыкyум апэрэ чыплэр кyызэрэщыфагъэшъошэгъагъэр ыккы зэлэпахырэ Быракъ Пльыжыыр кyызэрэратыгъагъэр.

1991-рэ ильэсым чыэпыогyум и 5-м Адыгэ автоном хэкум республикэ статус илэ хyгъэ, ащ кyxыкълыкyоу хэку санэпид-станцииер кyэралыгъо санитар-эпидемиологиие лyыплъэнымккы Адыгэ Республикэм и Гупчэ ашлыжыгъ, уахътэм диштэрэ шапхэхэм ыккы хэбзэгъэуцугъэхэм атэтэу илофшлэн лyыгъэкло-тагъ.

2005-рэ ильэсым санитар-эпидемиологиие кyuлыкyум нэмыкы статус илэ хyгъэ, ыцци зэблахyгъ. Кyэралыгъом щызэхашагъ цэфаглохэм яфитыныгъэхэр кyэхyумэгъэнымккы ыккы цыфхэм ячылаклэ нахьышлу шыгъэным лyыплъэгъэнымккы федеральнэ кyuлыкyу (Роспотребнадзор). А ильэс дэдэр ары Роспотребнадзорым Адыгэ Республикэмккы и Гъэорышлэнлэ

тилэ зыхyгъэри. Ащ хэхъэх учреждение шхьалэу Мыекyуапэ дэтыр, районхэм ащылэ чыплэ кyутэми 4-р ыккы псауныгъэр кyэхyумэгъэнымккы федеральнэ учреждениеу «АР-м кyэбзэныгъэмрэ эпидемиологи-емрэккы и Гупчэу («ЦГиЭ») кyутэми 4 зилэр.

— Мы уахътэм гyомылапхэхэм язытет ищынэгъончыагъэ, техническэ регламентхэм яшапхэхэр зэрагъэцкыкы-рэм, цыфхэм япсауныгъэ кyэхyумэгъэным талыплъэныр типшъэрылх шхьалэх, — кyелуатэ санитар врач шхьалэм. — Тикyулыкyу цыфхэм зэпхыныгъэ адырилэу адэлажэ, ильэсым кyxыккы лyэу тхылъ мини 2-м еху кyxы-ткыкыгъэ. Тикyулыкyу епхыгъэхэр тэ зэшлэтэхы, адрэхэр «зы шхьаныгъупчъ» зы-фалорэ юфшлэклэр дгъэфедэзэ, ахэм афэгъэзагъэхэм алэккы-тэгъахэх.

Сyд фэдэрэ юфшлэни гъэхьагъэ хэлъэу гъэцкыкыгъэныр зэ-ллытыгъэр ащ шылажэхэрэр ары. Республикэм исанитар-эпидемиологиие кyuлыкyу юф щызышлэхэрэм яшлэныгъэ, ялэ-пэлэсэныгъэ осэшлу кyафшыгыгъ Сергей Завгороднем.

— Республикэм исанитар-эпидемиологиие кyuлыкyу непэ цылэжэхэрэ куп зэгурыложым ишyагъэккы коронавирuсым ижyотылэ ильэсхэр кyызэ-тынэккыныгъэ тлэккыгъ, — кyелуатэ ащ. — Узым икyэбар икyоу щымыгъуазэхэу, кyапы-хьаным щымыщынэхэу цы-фыбэм аyккыгъэ юф адашлэнэу хyгъэ. Сымэджэнхэм емынэ-гyехэу чылабэ кyакулухьагъ, ищыккыгъэ тхылъхэр юфшлэ-плэхэм кyафыратхыкыгъэх, зыпкы итэу юфшлэгъу мафэхэр

рагъэккылыгъэх. Джащ фэдэ чыплэ зэжyухэу щылэныгъэм узычырихьыллэхэрэм кyагъэ-нафэ юфышлэхэм лэлэсэны-гъэу, шлэныгъэу, пытагъэу ахэлъыр зыфэдэр. Тилофышлэ-хэм зэккыми апшъэрэ гъэсэны-гъэ ялэми, яшлэныгъэхэм зэпы-мыоу ахагъахы. Гъэорышлэ-плэм ренэу егъэджэнхэр щы-зэхашэх, нэмыкы чыплэхэм курс зэфэшхьафхэр ащаккы. Роспотребнадзорым АР-мккы и Гъэорышлэнлэ цыфхэм ягумэ-кыгъоухэр зэшлэхыгъэнымккы лэпылэгъу зэрафэхурэм фэшл ярэзэныгъэ тхыгъэхэр ренэу кyxыккы. Ахэм тэ мэхьанэшхо ятэты, сыда плэмэ цыфхэр ары тызфэлажэхэр.

Тиздэгущылэгъу санитар врач шхьалэм кyxыцхыгъэщыгъэхэм ащылэ юфшлэнымккы сyд фэдэрэ юфыгыуи зэшлэхыгъэнымккы республикэм ихэбзэ кyuлыкyу-шлэхэр кyызэрагъотхэр, лэпылэгъу кyызэрафэхурэр, ащккы ар зэрафэрэзэр.

Юфшлэн закъор арэп щылэны-гъэр зэрэзэхэтыр. Кyuлыкyур ильэси 100 зэрэхурэм епхыгъэ мэфэккы юфшлэбзэхэр респу-бликэм щызэхашагъэх: блэщэ чыгъ плыжыкы кyэлэ паркым щагъэтлысхьагъэх, клэлэцкыкыхэм ясурэтшлыгъэхэм язэнэкъокъу, спартакиадэр.

Кyэралыгъо санитар-эпидеми-ологиие кyuлыкyур ильэси 100 зэрэхурэмккы илофшлэгъухэм, ильэс пчъагъэрэ юф щызышлэгъэ ветеранхэм игуапэу Сергей Завгороднем афэгущыло. Псауны-гъэ пытэ щымыккыхэу, насыпыр кyябэккы, яунагъоухэм шур ары-лэу бэрэ щылэнхэу афэлъало!

ИШЪЫНЭ Сусан.

Кyэралыгъом ащ фэдэ кyuлыкyу илэным лyапсэ фэхyгъэр 1922-рэ ильэсым РСФСР-м инароуднэ комиссархэм я Совет ыштэгъэ Декретэу «Республикэм исанитарнэ кyuлыкyухэм афэгъ-хыгъ» зыфилорэр ары.

Мы кyuлыкyум пшъэрылх шхьалэу илэр кyэралыгъом, ащ щыпсэурэ цыфхэм япсауныгъэ ыккы ягупсэфыныгъэ кyызэтэгъэ-нэгъэнхэр, зэлахырэ узхэм ащыухyумэгъэнхэр, цыфхэм агъашлэрэм хэгъэхyогъэныр ары.

Мэфэккыу кyэблагъэрэм илэ-гъоккыу гушылэгъу тыфэхyгъ Роспотребнадзорым АР-мккы и Гъэорышлэнлэ ипащэу, санитар врач шхьалэу Сергей Завгород-нем. Эпидемиологиие кyuлыкyум тарихъ гyогоу кyxыккыгъэр игъэ-ккытыгъэу ащ кyытфилотагъ, юфшлэнэу агъэцкыкыкы, коро-навирuсым ильэхъан кyиныгъоу зэпачыгъэхэм кyатэгущылагъ.

Адыгэ Республикэмккы мы кyuлыкyум итарихъ 1933-рэ ильэсым мэкyуогъум и 12-м кyxыщэгъэ. Адыгэ хэку исполко-мом и Президиум иунашyоккы псауныгъэр кyэхyумэгъэнымккы район отделым санитарнэ юф-хэмккы кyутамэу илагъэр хэку кyэралыгъо санитарнэ инспекция зашлыжыр ары. Апэрэ хэку санинспекторэу 1939-рэ ильэсым нэс юф ышлагъ О.П. Морозовам.

1940-рэ ильэсым районхэм ясанэпидкyuлыкyу зыккы зэхашагъ. Ащ иапэрэ врач шхьалэу Ми-хаил Комаровыр. 1941-рэ ильэ-сым Мыекyуапэ ащ фэдэ кyu-лыкyу илэ хyгъэ. 1943-рэ ильэсым ащ хэтэу агъэлсыгъ хэку санитар-эпидемиологиие станция, фэдэ кyuлыкyухэр ащызэхашагъэх Шэуджэн, Кош-хьэблэ, Тэхyутэмыкyое, Крас-ногвардейскэ районхэм.





# «Къыхэсхыгъэ сэнэхъатым сырыкIэгъожьэу къыхэкIыгъэп»



Хэти исэнэхъат къыхихыным ыпэкIэ обществэм ыкIи цыфхэм шлуагъэ къафихыным клэхъопсызэ зэрыкIощт лъагъом егупшысэ. Iэшынэ Нэфсэт теубытагъэ хэлъэу зэджэщтыр ышIэу Джэджэхъэблэ гурыт еджаплэм къычIэкIыгъ.

зэ кырэкIо. Илъэс 38-м къехъугъ ыгу рихырэ сэнэхъатым зырылажьэрэр.

— *Къыхэсхыгъэ сэнэхъатыр зэрэкиным сыщыгуазэу щытыгъ, — кьелуатэ тигушылэгъу, — сянэшыпхъум Краснодар санэпидстанцием анахъ щынэгъо узхэмкIэ иотдел илъэс 40-рэ юф шишIагъ. СызэцыкIум зэпахырэ уз шынагъохэм афэгъэхьыгъэу ащ кьелуатэщтыгъэхэм сшIогъэшIэгъонэу сядэлуштыгъ. ЕтIанэ ахэр нахъ куоу зэзгъэшIэнхъэу сызэрэфаер кызыгурылуагъ. Къыхэсхыгъэ сэнэхъатым сырыкIэгъожьэу зы мафи къыхэкIыгъэп.*

Санитар врачым исэнэхъаткIэ зэхэцэн ыкIи гъэсэныгъэ иофшIэнхэр арынахъ зыфэгъэзагъэр, ащ ышIтэрэ унашъохэм бэкIэ ялпытыгъ кьалэ е район псаухэм адэс цыфхэм япсауныгъэ кызытэгъэнэгъэныр. Анахъэу аналэ зытырагъэтыхэрэм ащыщ зэпахырэ узхэр къэмы-

гъэхъугъэнхэр ыкIи замыушъомбгуныр. Джа пшъэрылхэр Нэфсэт илъэс зэкIэлъыкIохэм емызэщыжьэу егъэцакIэх. Зэпахырэ узхэм алыпIэзгъэнымкIэ ГъэлорышIаплэм зэхичэрэ иофтхъабзэхэм ар чанэу зэрэхэлажьэрэр, Iэпэлэсэныгъэ ин зыхэлъ специалистэу зэрэщытыр иофшIэгъухэм къыхагъэщыгъ.

— *Врач-эпидемиологым иофшIагъэ икIауххэр псын-кIау кьэлъагъохэрэп, — кьелуатэ Iэшынэ Нэфсэт. — Ащ охътэ гъэнэфагъэ тешIэ, арышъ, а сэнэхъатыр къыхэзыхы-рэм щэIагъэ, пшъэдэкIыжъ, шьыпкъагъэ, теубытагъэ хэлъынхэ фае. Ащ да-кIоу цыфхэм ренэу гущыIэгъу зэрафэхъурэм фэшI еклопIагъэ къафы-хихынэу щыт.*

Зэпахырэ узхэм нахъ зыкызышIалэтыр лъэхъанхэм медицинэ организациехэм ялыкIохэри ялэпылэгъухэу иофшIаплэ-

хэм, цыф куп зэхэугъо-ягъэхэм зэлукIэгъухэр адашIых. Тишъолпыр нахъыбэу къыщыхагъэщырэ узхэу тигушылэгъу зигугъу къышIыгъэхэр пэтху-лутхур, гриппыр ыкIи коронавирусыр ары. Ахэм апэуцужьырэ вакцинэхэм ямэхъанэ цыфхэм альагъэлэсы. Мары бжыхъэ лъэхъаным ахэм яхэлъхъэгъу.

Iэшынэ Нэфсэт иофшIэгъу илъэсхэм афызэ-плэкIыжмэ, цыф гъэшIэгъонэу зылуагъэхэу, хуыгъэ-шIэгъэ зэфэхъафэу зыхэфагъэхэу ыгу кьэкIыжьырэр макIэп. Ау пстэуми анахъ къахигъэщыгъэр коронавирусом иапэрэ илъэсыр ары.

— Зэпахырэ узыкIау кьэжыгъэм, адрэхэм афэмидэу, икьэбари, тызэрэ-зекIощтри тэрэзэу тымышIэу кын тлъэгъугъэ, — ыгу кьэкIыжы Нэфсэт. — Ащ пае къэмынэу тилофшIэн зэпыугъэп. Уху-мэн шъуашэхэр тщыгъхэу

дэкIыгъохэр тшIыштыгъэх, организацие зэфэхъафэу республикэм итхэм ялыкIохэм ятхылхэр агъэпсынхэмкIэ предп-саниехэр, рекомендацие-хэр къафитхыкIыгъэнхэми кышIыдгъэагъэп.

Мы илъэс кынхэм щытху хэлъэу юф зэришIагъэм ишлуагъэкIэ Iэшынэ Нэфсэт УФ-м итын лъаплэу Пироговым иорден бэмышIэу кьыфагъэшъошагъ. Ащ нэмыкIау илъэс зэкIэ-лъыкIохэм иофшIэн уасэ кьыфашIызэ урысые ыкIи шъолпыр мэхъанэ зилэ щытху тхылыбэ, бгъэхалхъэу «Почетный ра-ботник Роспотребнадзора» зыфиIорэри кыратыгъэх.

— Пироговым иорден кызырэфэагъэшъошагъэр сэркIэ ошIэ-дэмышIагъ ыкIи сшъхъэ изакъы ар фэ-сыушIушIырэр, — **elo ащ.** — Ар сызхэт отделым зэрэпсауу ишIушIагъ, ушэ-тыплэу тызэрытыгъэм тIэ зэкIэдзагъэу, зэдэгъаштэу тызэрыкIыгъэм икIаух.

## Апэрэ курсым чIэхъагъэхэм я Маф

Адыгэ къэралыгъо технологическэ университетым мыгъэ чIэхъэгъэ ныбжьыкIэхэр Юныгъом и 14-м аугъоигъэх.

«Сэ МГТУ-м сыристудент» зыфиIорэ иофтхъабзэ гъэшIэгъон ахэм афызэхашагъ. Мы апшъэрэ еджаплэм мыгъэ нэгъырэ 700-м ехуу кычIэхъагъ.

Иофтхъабзэм ипэублэ ныбжьыкIэхэм шлуфэс къарихыгъ апшъэрэ еджаплэм егъэджен иофшIэнымкIэ ипроректорэу Людмила Задорожнаям. Технологическэ университетым илъэс зэкIэлъыкIохэм шэн-хэбзэ гъэ-нафагъэу илэ хуыгъэхэм, ама-лышIоу IэкIэлъхэм, нэмыкIэхэми ар къатегушылагъ. ШIэныгъэ куухэр зылэкIэлъхэу апшъэрэ еджаплэм кычIитIупщыштхэм ащыщ хуынхэу зэращыгуыгъыр кыхигъэщыгъ.

Нэужым апэрэ курсым ихъа-гъэхэм ямэфэкI мафэкIэ къафэ-гушлуагъ АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ илэ-натIэ зыгъэцэкIэрэ Евгений Ле-бедевир. Студент илъэс еджэ-гъухэр гум кызырэнэжыхэр кыхигъэщыгъ, а уахътэр шлуа-гъэ кытэу кызыфагъэфедэнэу закыфигъэзагъ. Еджэным гъэ-

хъагъэ щашIынэу къафэлъэлуагъ, обществэм ыкIи къэралыгъом шIэныгъэ куухэр зылэкIэлъ ныбжьыкIэхэр зэращыкIагъэм ми-нистрэм кыкIигъэтхыгъ.

Хабзэ зэрэхъугъэу, апшъэрэ еджаплэм иофшIэн зэрэзэхи-щэрэр, интерактивнэ площадкэу ялэхэр бэмышIэу студент ху-гъэхэм къафалотагъэх, арагъэ-лъэгъугъэх.

Мы мафэм интерактивнэ площадкэ 23-рэ фэдиэмэ юф ашIагъ. Студент хуыгъагъэхэм ахэр къакIухъагъэх ыкIи апшъэрэ еджаплэм ищылакIэ хэцагъэ хуыгъэх, шъхъадж зыфэщэгъэ лъэныкъом нахъ игъэкIотыгъэу кIэупчIагъ.

Инновационнэ технологи-хэм япхыгъэ площадкэм екло-лагъэхэм продукцие зэмылIэу-жыгъохэр кызырэдэгъэкIыхэ-рэр, «WorldSkills МГТУ — путь к успеху» зыфиIорэм лъэныкъо зэфэхъафхэмкIэ студентхэм ясэнахъатхэмкIэ Iэпэлэсэныгъэу алэкIэлъ хуыгъэр щыIэныгъэм зэрэщыпхыращыштыр къаща-



фалотагъэх. Апшъэрэ еджаплэм щызэхэщэгъэ отрядхэм ныбжьы-кIэхэр нэлуасэ афашIыгъэх.

Илъэс зэкIэлъыкIохэм хэгъ-гум ит апшъэрэ еджэплэ пчъа-гъэмэ Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым зэзэгъыныгъэ адишIыгъэу юф ешIэ. Шъхъадж зэригъэгъотырэ сэнэхъатым елпытыгъэу IэкIыб къэралыгъохэм практикэ зэрэ-

цахъын альэкIыштыр ныбжьы-кIэхэм къафалотагъ.

Еджаплэм студенческэ объ-единение 13 ил, ныбжьыкIэхэм ясэнаушыгъэ, лъэныкъо зэфэ-шъхъафхэмкIэ яшIэныгъэхэм ахагъахъо. ГушIэм пае, Мые-къопэ организациеу «Россий-ский Союз Молодежи», Адыгэ

шъолпыр отделениеу «Урысые студенческэ отрядхэр», «Сту-денческэ медиа-купыр», нэ-мыкIэхэри.

Апэрэ курсым чIэхъэгъэ ныб-жьыкIэхэм площадкэхэр къа-кIухъагъэх ыкIи шъхъадж шло-гъэшIэгъон лъэныкъом зыфи-гъэзэнэу унашъо ашIыгъ.

**НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр IЭШЫНЭ Сусан.**  
Сурэтхэр Iэшынэ Аслъан тырихыгъэх.



# Тичыгу гупсэ ифэбагъэ зэхэтэшIэ



Адыгеир къэралыгъо гъапсыклэ илэу зыпсэурэр илъэси 100 зэрэхуыгъэм фэгъэхыгъэ тхыгъэху кыхауыгъэхэм, ахэм редакцием илофышлэху лoф адэзышлагъэхэм сафэразеу сэри «Адыгагъэм фэгъэхыгъэ» зыфилорэ рубрикэм хэхьэрэ ситхыгъэхэмклэ сыкыхэлажъэ сшoигъу.



Тиадыгэ лъапкъ хышъэм кызыригъэ-лъагъорэм тетэу кырыкIуагъэр, республикэм ыныбжъ дахи, игъэпытэн икIэ-щаклохэри, игъэпсаклохэри гурылогъошлоу кытфыхауыгъэх. Ахэм сэ хэгъахъо къафэсшIыжърэп. Ау тэ тиреспубликэ ихэхъоныгъэрэ ылъэпсэ пытэрэ ащы-гушIуагъэху пэгъокIыгъэ адыгэ лъапкым изэкъотныгъэ тегъэгущо. Тидэ щыIэ адыги, къэзыгъээжыгъи, республикэр зилъапIэху чIыпIэрыс адыги, ным фэ-зыгъадэху, зишIульэгъуху хэгъэунэ-фыкIыгъэхэм шъхьэклафэ афэтэшIы.

Тиадыгэ бзылфыгъэху ялфыпIэ-чIы-пIэ гупсэхэр яшъхьэгъусэхэр зыщыпсэ-урэ чIыпIэхэмклэ зыхъожьынху хуыгъэ-хэм ныбжыи ахэр ащыгъупшэхэрэп. ЧIыпIэу кызыщыгъэху, зыщыпIуэгъэ-ху, зыщыпIуэгъэху, зыщыпIуэгъэху ячIыпIэ лъапIэу, якIыхъ хэмыкIху ягъашIэ къахы. А чIыпIэ гупсэр гум щыщ мэху. Ащ фэд тиадыгэ лъапкъ ичыгу гупсэу тиреспублики.

«Адыгэ макъэм» ащ фэгъэхыгъэу бэ IофшIэгъабэу кытIпIыгъэлэсыгъэр. Ар кызыхэкIрэр республикэ гупсэф зэрэтиIэр ары. Ащ адыгэ шъыпкъэу ущыпсэуным пае уиныдэльфыбзэ ппсэу, уишэн-хаб-зэхэм уафэшъыпкъэу узэрэпсэун фаер тшигъэгъупшэрэп. Ахэм ащыщэу Уайкъо-къо Рэмэзанэ ипоэмэу «Ныдэльфыбзэр дгъэклодыштэп» зыфилорэм уегъэгущо, уелэты, уегъэгупшысэ, ипсэлъэ дахэ уасэ фэшIэу, зэрэадыгапсэр зэхэошIэ. Ар ауштэу зыщытIкIэ, ныдэльфыбзэу тильа-пIэу, тишэн-шэпхъэ дахэхэр зэрэзет-хэхэрэм тиадыгагъи гъусэ фэтшыимэ къеIоу сэлъытэ.

Тиреспубликэ гупсэ ным фэдэу иапIлI фэбэ зэхатшIэу, тыбзэ тIульэу, тишэн-шэ-пхъэ хэбзэ дахэхэр тымыукъомэ насы-пыгъэба?! Адыгагъэр тэухъумэба?! Тэрэзэу тэпсэуба?!

Псэм ыкIуачIэр – ныдэльфыбз.

Адыгагъэр – адыгэ хабз.

Апэрэ лъэбэкъу цыкIум сиадыгагъэ кыщэжъэ, аужырэ лъэбэкъукIэ сэгъэ-кIотэжыи. Дэхэагъэр, шIугъэр сабыигъом иджэнэт. Тижыи шъабэ илэшIугъи, къэ-гъагъ хъасэм идэхэагъи, нэллэгъу гъа-шIом ишIульэгъуи, псы Iуб цыкIум иамали, мыхъурэ пстэумэ ягухэкIи, тизикIасэм игукIайи, ти Дунае щызэ-хасшIэу сишIэныгъэ сэ хэхъуагъ. Пшы-сэ-псалъэр кысфалуатэу, сакыныгъэм сыфалэты. Кушъэ шъабэр сыхъэренэу, орэд дахэм сыхэмынэу сиинагъэ сэ хэхъуагъ. Хахъоу сIэм елфытыгъэу адыгагъэр сэгъом. СыкыкIалэу къэсIэ-тышIурэп, гъуни-нэзи зи илахэп. Кыс-Iуагъэр сыбгъэ дэлъэу силъэбэкъумэ заушъомбгъу. ШIур згъэбагъоу, ер згъэ-кIодэу адыгапсэм сифгъасагъ. Зэлэгъу пстэухэм тизэфэдэу адыгабзэр тIульыгъ. ГъэшIэ гъогоу сызытетым мэфэ лые кыхэкIыгъэп, хъаулыуе улэгъэп адыга-гъэм изы мафи. Зэкъоныгъэм сифгъээ-щэу сэ хэсшыгъэп лъэгъо дахи. ШIум, дэхэагъэм сафэзэхэу кыхэкIыгъэп сэ зы уахъти. Ныбджэгъу дэгъоу кызыгъы-гъэр адыгагъэм иджэмакъ. Лъэбэкъу дахэ зэрысшыгъэр адыгагъэм илъэмыдж. Адыгапсэм ыпсэ IэшIу адыгагъэр иджэ-уап.

Адыгабзэм ыбзэ лъапIэ адыгагъэр зэрихъагъ.

Адыгагъэм икъежъапIэ, о адыг, зыхэ-мыгъэн!

Адыгагъэм изехъани, о адыг, пшIорэ-мыкIин!

КIын зехъани, хъяр Iэтыни адыгагъэр щыпIэрыт.

О адыгэу укъэхуыгъэш, адыгагъэм гъунэ лъыф! Одыджынэу иджэмакъэ адыгагъэр зигъэгъус! Адыгагъэм игъо-мылэ уикъабылэу о зегъас! КызыхэкIы-гъэм зэрихъашIурэ адыгагъэр о гъэпIапI. УицIыф лъапкыи итын лъапIэ зыпIэпыз-рэм ыгу узын. Гур къэуцуми, лъыр учыи адыгагъэр мыкIодын. ГъэшIэ гъогур шIугъэм екIумэ, фэзыщагъэр адыгагъ. Лъэм илъагъо лъэгъо нэфмэ, зыгъэнэфрэр адыгагъ. Адыгагъэр гум ерэлъи, гушIум шIугъэм уфищэн. Ады-гагъэр лъым хэрэлъи, гухэлъ дахэр уигъусэн. Кызозытрэм уасэ фэшIи, уиныбжыкIэ IугъэкIэжъ. НыбжыкIэгур гугъэ мафэу адыгагъэр ерэлэт. IлэшIэгъу минмэ ягъогъуанэу ащ кыкIугъэр зигъэпIапI. Адыгагъэр угушъ, упсэш, лъым ар хэлъэу зигъэпIапI. УмгъэпIа-пIэу ар пхэмылмэ – уадыга?! О ухэт?!

Адыгэ Республикэр зыгъэпсыгъэху, щыпсэуэгъэху ыныбжъ дахэ зыгъэлъэ-пIагъэхэм щытхур адэжъ! Хэтрэ ады-гэ цыф кызырыкIоу зыбзэрэ зихабзэрэ афэшъыпкъэху къэзыухъумагъэхэри республикэм игъэпытэн хэлэжъагъэх, ялахышIу хашIыхагъ. Цыфым ышъхъа-пэ хушт IофышIухэр щызэшIуаху, бэрэ тиреспубликэ мамырныгъэ дахэр илъэу щыпсэунху, иубилей чъэгъабэмэ ащыпэгъокIынху цыф лъапкым тыфэ-лъало! Иадыгабзи, ихэбзэ дахэхэри кыуухъумэшIунху, ахэм ямэхъанэ къа-гурылонэу, сакъынху, адыгагъэр мы-псынIкIэми, зэрэпшъхъапэр зэхашIэныр хэтрэ адыги ипшъэрыл, ынап. Мы сиусэхэри ары зыфэгъэхыгъэхэр.

## Адыгагъэм уасэ иIа?!

Шымыныкъэу, хъакъ-мэкъэу  
Шылагъ бгъакъэу тхъамыкIабэ.  
Щорэ Iапэм зыфащэи,  
ШыIэныгъэм зыхагъэни.

МэшIо бзыеу къафадзыгъэм  
Зэрэпсаоу ыпхъотагъэх.  
Гугъэ лъагъуи амыгъотэу  
КIын альэгъузэ, ылыпкIагъэх.

Нырэ тырэ ямыдэлэу,  
Лъэпкыи хабзэр гурымылоу  
ШыIэм ыбзэ ыгъэшIона?!  
Ишэн-хабзэ зэхышIэна?!

Адыгагъэр зы псы тасэп,  
Къэгъагъ дахэу зы Iэрамэп.  
IлэшIэгъу минмэ къахэкIыгъ,  
КIэгъэкъонэу лъэпкъ тамыгъ.

Уилъэпкъ дахэ ипсэогъу,  
Псэогъу гупсэу уипсыхъан,  
ГушIо нэпсэу нэм къечъэн,  
Тыгъэпсэу закIэу гум илтын.

Лъэр кIыгъэкIэу кыпкIэлэн,  
Ыгъэфабэу лъым хэлъын.  
ГумэкI макIэр пшъхъарихын,  
ГухэкI закIэр Iлэпыхын.

Гугъи гушIуи уафищэн,  
Насып лъагъуи пфыхищын.  
Дахэр нэшIукIэ кыуитын,  
Дэгъур гушIукIэ уигъэтын.

Адыгагъэм уасэ иIа?!  
Адыгагъэм лъапсэ иI!  
ЫлъэпсэшIуи о гъэпыт!  
ЫшъхъэлэшIуи уилэрыт!

Лъапси, шъхъапи зигъэгъус,  
Сэмэркъэури зигъэкIас.  
Ныдэльфыбзэр умыумыс,  
Упсэ лъапIи о фэупс.

Адыгагъэр – гугъэ лъаг!  
Адыгапсэр – гупсэ паг!  
Адыгагъэр – лъэгъо нэф.  
Адыгапсэр ащ щызаф.

Зэфэныгъэр Тхъэм икIас,  
Адыгагъэри икIас.  
КIэсэ тынхэр уишIульэгъумэ,  
Тхъэшхом шIу уилъэгъушIун.

## УкIытэр унэ кIэгъэлъ

УкIытэр зысэгъэбылтым,  
Слъэмэ сырахъыжъагъ.  
Губгъэным зыкызызгуешIэм,  
ЕмыкIуми зыкыспишIагъ.

ГумэкIи гукIэгъуи симакIэу,  
Ошьогум сыдихъыягъ.  
Ситыгъэп хъэрэзэ къэбзэшхоу,  
Сыбыбыгъэп бзыу дэхэцIыкIоу.

Жыи хъарзэм сэгъэчэрэгъу,  
Сэпацэм сэгъэныбджэгъу.  
Осэпси, ошхыпси сафалIэ,  
IапIл чыIэм сызэкIэлулIэ.

ШIульэгъу горэ хэмылъэу,  
Нэллэгъу-нэллэхъ хытыум –  
Адэ иапIлI фэбэна?!  
Узэрэфаеу пфэхъуна?!

Хытыу нэллэхъыр зэлэтхыи,  
Чэрэгъоу сыкыиIэпэзы.  
Сылыхъозэ зысэгъотыжыи,  
Сымыгъотыжърэ – чIэнагъ.

Нэхъой-дэхэагъэр – укIыт.  
ШIульэгъу-къэбзагъэр – укIыт.  
УзгъэлъэлIэщтыр – укIыт.  
УзгъэцIыфщтыр – укIыт.

УкIытэр умыгъэбыл!  
УкIытэр унэ кIэгъэлъ!  
Нэ дэхитIур ащ егъэбыл.  
Укъаплъэмэ – нурэр уилуплъ.



## Уиадыгагъэ угу игъэлъ

Псыпэр зэрыкIорэм  
ПсыкIэр рыкIожъэу,  
Тидунай дахэ  
Тэ зэгъэфагъэ.

IлэшIэгъу чъэгъабэм тфызэгъэфагъэу  
КытIуагъэжыгъэр – тиадыгагъ.  
ЗыгъэлъэпIагъэу, зылэтышIуыгъэр  
Ащ рылэжъагъэу – адыгэ лъапкъ.

Зыми ытхыгъэп,  
Тхыпхы иIагъэп,  
Ау хэбзэ дахэр  
Тыгу ибзагъ.

Тыкыуухъумэу,  
Хышъэм хэшъагъэу,  
Тиадыгагъэ тыбгъэ дэрэлъ.  
НахыкIэ пстэуми янэпэеплъ.

Укыгъэнэфэу, укыгъэфабэу,  
УкыгъэбжышIоу, уигъэцIыфышIоу  
УигупшысэшIумэ ар ахэрэлъ,  
Уиадыгагъэ угу игъэлъ.

«Уадыгэба, кIап?»  
УпчIэ къэуцоу кыхэкIы.  
Адыгэ хабзэр уибзыпхъэу,  
Адыгагъэр пфэшIоу,  
Адыгэгур бгъэшIоу,  
Адыгэпыр пIытэмэ –  
Уадыг!

Адыгагъэм удэлажъэу,  
Адыгапсэм уфэпсэуу,  
Адыгабзэр бгъэбзэрабзэу,  
Адыгагъэм уегъэдахэмэ –  
Уадыг!

ХЪУТ Сар.





# ЮфшIэнхэр лъагъэкIуатэх

Адыгэкъалэ дэт саугъэт зэхэтым кыпэлүл паркым изетегъэпсыхъан лъагъэкIуатэ.

Муниципалитетым ипашэу Лыхэсэ Махмуд кызэриуагъэмкIэ, Iэрыфэгъу кьэлэ шыакир гъэпсыгъэным кыдыхэлытагъэу проект анахь дэгъухэм якыхэхын фытегъэпсыхъэгъэ Урысые зэнэкьокъум Адыгэкъалэ теклоныгъэр кышыдыхыгъэ ыкIи ащ ишIуагъэкIэ мы чIыпIэр зэтырагъэпсыхъан амал ялэ хъугъэ.

Шъугу кьэдгъэкIыжын, блэкIыгъэ илъэсым кьалэу Нижний Новгород щызэхашэгъэ форумэу

«Среда для жизни» зыфиорэм зэтырагъэпсыхъащт чIыпIэхэм якыхэхынкIэ кьагъэлъэгъогъэ проектхэм осэшIхэр ахэпIагъэх ыкIи анахь дэгъуи 160-рэ кьахыгъ. Кьэлэ цыкIухэм ыкIи тарихь мэхъанэ зиэ псэупIэхэм проектхэр ащагъэцэкIэщтых, юфшIэнхэр 2022 — 2023-рэ илъэхэм ателытагъэх. Нэбгырэ мин 20-м кIахъэу зыдэс псэупIэхэм язэнэкьокъу Адыгэкъалэ теклоныгъэр кышыдыхыгъэ ыкIи

ащ ишIуагъэкIэ ар джыри нахь зэтырагъэпсыхъан, хэхьоныгъэхэр ышIынхэ амал шыэ хъугъэ.

Мыщ нэмыкIэу лъэпкэ проектхэм, программэ зэфэшхьафхэм кьатырэ амалхэр Адыгэкъалэ дэгъоу шагъэфедэх, муниципалитетым ипашэхэм а юфшIэныр тапэки лъагъэкIотэн гухэлъ яI. АшIэрэр зэкIэ зыфэгъэхьыгъэр зы — цыфхэм ящылэкIэ-псэукIэ нахьышIу шыгъэныр ары.



## Я 13-рэ пенсиер кьытитыщта?

Предприятиехэм ыкIи организациехэм яюфшIэхэр илъэсым зэ загъэпсэфынэу IукIыхэ зыхьукIэ ахьщэу (отпускнуе) аратырэм ямзэ лэжьапкIэ зэрамыхьокIырэ Iахъэу хэтым фэдиз афыхагъахьо.



Джащ фэдэу пенсие кыизэратыхэрэми ахьщэ Iэпылэгъу ящыкIагъ, зэрэхэгъэгоу, советскэ лъэхъаным зилофшIэгъу уахьтэ тефагъэхэм зэкIэми япенсиехэр иныхэп.

Мы Iофыр кьулыкъу зэфэшхьафхэми, депутатхэми кьамылэгъу щытэгъ. «Справедливая Россия — За правду» зыфиорэ фракцием ипашэу Сергей Мироновым кыизэриуагъэмкIэ, пенсионерхэм кьаратырэ ахьщэр зэрафимыкIурэм епхыгъэу агъэхъазырыгъэ законопроектыр Къэралыгъо Думэм фагъэхьыгъ. Ащ бжыхьэр имыкIызэ хэплъэнхэу депутатхэр мэгугъэх.

Законопроектым нахь кьыха-

гъэщыгъэр ыкIи зыкIэлъэлухэрэр пенсионерхэм илъэсым ыкIэм я 13-рэ пенсие кьаратырэ ашIынэу ары. Ахэм япчъагъэ макIэп, ау илъэсым зэ ахэр агъэгущIонхэр, агу кьыдащэеныр кьатэфэ.

Мы Iофыр нэмыкI фракциехэми илъэс зэфэшхьафхэм кьалэгъу кьыхэкIыгъ, ау зэшIохыгъэ хъугъэп. Экспертхэми кьало зыныбж хэклотагъэхэм япенсиехэр зэрэмакIэхэр.

С. Мироновыр ащ дезыгъэштэрэ депутат купырэ кьыхагъэщы хабзэм илъэсыбэрэ Iоф фэзышIагъэхэм ящыкIагъэхэр зэрагъэгъотынхэм фэшI Iэпылэгъу зэрафэхьущтхэ хэкIыпIэхэм зэралъыхьухэрэр.

«Об изменениях в законе «О страховых пенсиях» зыфиорэм фашIыгъэ зэхьокIыныгъэхэм ащыщ илъэс 80 зыгъэшIэгъэ пенсионерхэм япенсие кыизэрэхэгъэхьуагъэр, илъэс заулэ хъугъэу ар кьараты.

«Справедливая Россия — За правду» зыфиорэ фракцием хэтхэр илъэс 70-рэ зыгъэшIэгъэ пенсионерхэм япенсиехэми хэгъэхьонхэр кьафашIынхэу кIэлъэлух, ар илъэсыкIэм икыхьагъу тырагъафэмэ нахьышIоу альытэ.

«Пенсионерхэм Iэпылэгъу ящыкIагъ. Ахэм аратыщт ахьщэр ПенсиехэмкIэ фондым изакъоу фызэшIомыкIыщтми цыфхэр щыкIэгъэнчъэу щылэнхэмкIэ Фондым зэуигъэкIэгъэ мылькумкIэ кьыдеIэнэу амал иI», — еIо С. Мироновым.

Урысыем ипенсиехэрэм я Союз ипашэу Валерий Рязанскэм пенсием кIогъэ цыфхэм янахьыбэм ахьщэ Iэпылэгъу ящыкIагъэу епъытэ.

Къэралыгъо Думэм ибжыхьэ зэхэсыгъо я 13-рэ пенсием итын фэгъэхьыгъэ законопроектым щыхэплъэщтых. С. Мироновыр ар пхырагъэкIынэу мэгугъэ. «Пенсионерхэу Iоф зышIэхэрэми, зымышIэжыхьэрэми я 13-рэ пенсиер кьалэжыгъ. Ар кьаратыным тыфэбэнэщт», — кьыуагъ ащ.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

## Йодыр Iэзэгъу

Советскэ лъэхъаным унагъо пэпчъ йодыр ренэу илагъ, ыгъэфедэщтыгъ, гъэнэфагъэуи ишIуагъэ кьаклощтыгъ.

Тисабыгъом тыкьэпскагъэми, чьылэр кьытхэхьагъэми «йоднэ сеткэ» кьытфашIыт, тагъэхьужьыщтыгъ. Зеленкэр зымылэм йодыр улагъэм е теутыгъэм щафэщтыгъ. Тхыкьупшъхьэм шамыфэу ыбгъухэм йодыр ащызэпырагъэтхьыкIыщтыгъ, сьдми, Iэзэгъушхуагъ.

Джы бэрэ ар агъэфедэжьырэр, Iэзэ-

гъу уцхэм, препарат зэфэшхьафхэм тыдахьыхыгъ. Ау ащыгъупшэгъэ IэзакIэр зыгу кьэзыгъэкIыжыхьэрэми, зыгъэфедэхэрэм япчъагъи макIэп.

Йодыр цыфым ищыкIэгъэ микроэлементхэм зэращыщыр медицинэм кьы-зигъэшъыпкьагъэм лIэшIэгъу пчъагъэхэр тешIэжыгъ. Ащ пае ишIуагъэ кIодыгъэп,

зыныбж хэклотагъэхэм нахьыбэу джыри ар агъэфедэ.

Укьэмысымэджагъэми, уз гъэтыллыгъэ уимылэми, йодыр плъэгъу чIэгъ щыпфэу чэщым узыгъолъыжыкIэ, пкьышъолымкIэ дэгъу. Йодыр цыфым фимыкъу зыхьукIэ, ыкIышъо хьупцIын ылъэкIыщт. Ежыыр шIэхэу пшъэу, чэфынчъэу, ичые кьыщыкIэу, чьыIалIэу щытыщт. Ахэм зэкIэми зациухьумэнымкIэ йодым ишIуагъэ кьэкIоцт.

БэшIагъэу экспертхэми эндокринологхэми агъэунэфыгъэу щыт пчыхьэм лъэдакъэм щыпфэрэ йодым лъым дэгъоу Iоф зэрэригъашIэрэр, лъакъохэр зэри-

мыгъэпщыхэрэр, температурэр зэрэди-гъэкIуаерэр, нэмыкIэхэри. Хэти ышъхьэкIэ ахэр ыуплэкIунхэ ылъэкIыщт.

Йодыр Iэзэгъоу кьэнэжыи, ащ епшIэмэ мыхьущт закьор кIышъом зэфэдэу щыпфэныр ары, тыристыкIыщт.

Пкьышъолым йодыр ищыкIагъэмэ кьыизэрэпшIэн амали щыI. Лъэгум щыпфэрэ йодым пчэдыжыым нэс лъэуж кьытыринагъэмэ, организмэм ар ищыкIагъэп, хэлъыр фекъу. Йодыр организмэм хэхьагъэмэ, лъакъом лъэуж теплъэгъоцтэгъ. Ар тхьамафэм зыIо-зыщэ зыщыпфэмэ икьунэу врачхэм кьало.

*Диетологхэм, нутрициологхэм, врач зэфэшхьафхэм аужырэ илъэхьэм нахьыбэрэ кьалоу рагъэжыагъэ ЮфшIэгъу ужым, унэм узыкIожькIэ, макIэу ишIон пытэ горэм уешIомэ, пкьышъолым ишIуагъэ кьекIэу.*

ЕДИНСТВЕННОЕ ЕДИНСТВО





## Дзюдо

## Кобл Якъубэ агъэлъапIэ

Я XX-рэ лэшлэгъум Урысыем дзюдомкIэ итренер анахь дэгъоу, СССР-м изаслуженнэ тренерэу Кобл Якъубэ фэгъэхьыгъэ шлэж зэнэкьокъур Псышуапэ (Лазаревскэ) цыкIуагъ.



— *НахьыпэкIэ Краснодар краим ибэнакIохэм язэ-нэкьокъоу щытыгъ. Джы Урысыем ишъолгырхэм язэIукIэгъу хъугъэ. 2008 — 2009-рэ илъэсхэм къэхъугъэ клалэхэр зэнэкьокъугъэх. Алырэгъум бэнэкIо 200 фэдиз щызэIукагъ. Хагъэунэфы-*

*кIырэ чIыпIэхэр кьыдэзыхыгъэхэм афагъэшъошэгъэ медальхэм Кобл Якъубэ исурэт арыт. Зэнэкьокъум фэгъэхьыгъэ гуцIэхэр дахэу тетхагъэх, —*

кытитIуагъ Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Бастэ Сэлым.

Урысыем, Краснодар краим, Псышопэ районым дзюдомкIэ яфедерациехэм зэхасгъэ шлэж зэнэкьокъум Кобл Якъубэ ищылэныгъэ ехыплэгъэ къэбархэр кышалогагъэх. Псышопэ районым иадминистрации физкультурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитет итхьаматэу Галина Нестеровар кIэщакIо фэхъуи, лытэныгъэ зыфашырэ хьакIэхэу спортым щашлэхэр зэхэхэм кырагъэблэгъагъэх. Г. Нестеровар Мыекъуапэ щеджагъ, Кобл Якъубэ ипащэу дзюдом зыфигъэсагъ.

Олимпиадэ джэгунхэм дышэр къащызыхыгъэ Мудрэнэ Биспъан, Кыблэ шьолгырым дзюдомкIэ и Федерация иллыкIоу Мудрэнэ Аслъан, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Бастэ Сэлым, нэмыкIхэри яцIыф гъэшуагъэхэу Iофтхьабзэм хэлэжыагъэх, нэпэплъ шухьафтынхэр къафашыгъэх.

Краснодар, Ставрополь крайхэм, Адыгем, Къэбартэе-Бэлыкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Ингушетим, Кыблэ Осетим, Дагыстан, Курскэ ябэнакIохэм ялэлэсэныгъэ къагъэлъэгъуагъ.

Краснодар краим щышхэу Вячеслав Сидельниковым, кI 38-рэ, Глеб Стекановым, кI 42-рэ, Шхьэлэхъо Сэлым, кI 55-рэ, Ираклий Джомидавэ, кI 60, Доброслав Кравченкэм, кI 66-рэ, Никита Долженкэм, кI 73-рэ, апэрэ чIыпIэхэр кыдахыгъэх.

БэнакIохэм ТIуапсэ, Шъачэ, Псышуапэ, нэмыкIхэм зацагъасэ. Тренерхэу Шхьэлэхъо Заур, Нэгъуцу Джамболэт, Хьатх Бислъан, Валентина Козловар япачэх.

Тэхъутэмыкыуае икIэлэеджакIоу Цэй Алыи апэрэ чIыпIэр кыыхыгъ, тренерхэр ДжарымэкIо Рустам, ДжарымэкIо Азмэт. Мыекъуапэ щыщэу Артем Каприеловыр, кI 73-м къехъу, ящэнэрэ хъугъэ, тренерыр Р. Оробцов.

Назрань, Цхинвал, Махачкала, Железноводскэ, фэшхьафхэм ябэнакIохэм алырэгъум хагъэунэ-фыкIырэ чIыпIэхэр кыщахыгъэх.



Урысыем, Адыгеим изаслуженнэ тренерэу ДжарымэкIо Нурбий кIэщакIо фэхъуи, шухьафтын хэхыгъэ фашыгъ чемпион хъугъэхэм анахьыкIэу Шхьэлэхъо Сэлым. Нарт шъаор ТIуапсэ щыщ, Урысыем изаслуженнэ тренерэу Нэгъуцу Джамболэт егъасэ.

ТекIоныгъэм икыдэхынкIэ гуетыныгъэ ин кызыхыгъафэ Александр Бушмановым, Краснодар зыщегъасэ, тренерыр Фылапшэ Астемир. Бэнэгъум техникэ анахь дэгъу кыщицгъэлъэгъуагъ Доброслав Кравченкэм, Шъачэ щыщ.

Кобл Якъубэ ишхьэгъусэу Джарэт зэнэкьокъум еплъыгъ. ЗэхэщакIохэм, тренерхэм, бэнакIохэм, спортыр зышлогъэшлэгъонхэм лъэшэу зерафэразэр ариложыгъ.

## Гандбол. Суперлига

## Апэрэ ешIэгъухэр

«АГУ-Адыиф» Мыекъуапэ – «Луч» Москва – 20:25 (11:14). Юныгъом и 12-м Кобл Якъубэ ыцIэ зыхьырэ спорт Унэшхом щызэдешIагъэх.

«Адыиф»: кьэлэпчъэлутхэр: Якупова, Ба-скакова; **ешIахэхэр, къэлапчъэм Iэгъуаор зэрэдадагъэр:** Краснокутская – 2, Никулина – 2, Кириллова, Колодяжная – 1, Морозова – 3, Мещерякова – 3, Куцевалова – 2, Казиханова, Поршина, Голунова – 4, Краснова, Кожубекова – 2, Сиднина – 1.

Урысыем гандболымкIэ изэнэкьокъу хэлэжхэрэ бзылфыгъэ гандбол клубхэм 2022 – 2023-рэ илъэс ешIэгъур аублагъ. «Адыифым» иапэрэ зэлукIэгъу Мыекъуапэ щыкIуагъ. ЕшIэгъур зауэблэм къэлапчъэм Iэгъуаор анахьыбэрэ дэзыдээрэмэ ащыщыгъ Юлия Баевар. Мыекъуапэ щапIугъэ пшъашьэр Москва рагъэблэгъагъ, илэлэсэныгъэ хегъахъо.

Пчъагъэр зэрэлъыкIуатэщыгъэм тигъэрэхъашыгъэп. Я 12-рэ такыкыым 6:5-у

«Адыифым» кыыхьыштыгъ, ау текIоныгъэр зылэкигъэкIыгъ. Я 21-рэ такыкыым 9:9, я 30-рэ такыкыым 11:14 пчъагъэр хъугъэ. Ащ ыуж 13:17, 16:22, 19:23-рэ. Я 60-рэ такыкыым 20:24, 20:25.

«Адыифыр» бэрэ ыпэкIэ илгыштыгъэми, хьагъэм Iэгъуаор ридзэным фэшI амалэу ыгъэфедэщыгъэр макIэ. ТиешIахэхэр, анахь макIэмэ, гъогъуи 5 язакъоу кьэлэпчъэлутым екIугъэх, ау къэлапчъэм Iэгъуаор дадзэн альэ-кIыгъэп. Екатерина Голуновым хьагъэм Iэгъуаор ридзэнымкIэ щысэшIу кыгъэлъагъоштыгъ. Арэу щытми, хьакIэхэр текIоныгъэм нахь фэхъазырхэу кьэлэгъуагъэх.

Ю. Баевым гъогъуи 6, Т. Захаровым 5, Е. Махатадзе 5 «Адыифым» икьэлапчъэ Iэгъуаор дадзагъ. «Лучыр» нахь псынклэу, шъуамбгъоу ешIэщыгъ. «Адыифыр» ошIэ-дэмышIэу

ыпэкIэ илгыным фэбэнагъэп. Ухъумэн Iофхэр зэригъэцакIэхэрэм тимыгъэразэу кыыхэкIыгъ. А. Куцеваловым, Ю. Кожубековом, Е. Краснокутская, А. Красновом, нэмыкIхэм нахьыбэкIэ тагъэгъуагъ. Д. Никулина, А. Казанджан, Д. Казихановар, фэшхьафхэр къэлапчъэм благагъу зэрэклухэрэм дакIоу, хьагъэм Iэгъуаор радзэнымкIэ шыкIэшлухэр къагъэлъэгъонхэу афэтэлэ.

## Пресс-зэлукIэр

— *Гуетыныгъэ ахлэгъу типшъаишхэхэр ешIагъэх, ау къэлапчъэм Iэгъуаор дадзэнымкIэ гъэхъагъэу яIэр макIэ. ШыкIагъэхэм ядэгъэзыжыбын Iоф дэтшIэщт, —* кытитIуагъ «Адыифым» итренер шъхьаIэу Александр Реввэ.

## ЕшIэгъухэр

«Динамо» — «Феникс» — 29:29, «Университет» — «Лада» — 26:23, «Балтийская заря» — «Ростов-Дон» — 25:30, «Кубань» — «Звезда» — 31:36.

Тыгъуасэ «Адыифыр» «Звездам» Мыекъуапэ щылукагъ.

**Зэхъышъагъэр ыкIи кьыдэзыгъэкIырэр:**  
АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет  
Адресыр:  
385000  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Крестьянскэр, 236

**Редакционер зыдэщыIэр:**  
385000,  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Первомайскэр,  
197.  
**Телефонхэр:**  
приемнэр:  
52-16-79

Редакцием авторхэм кьаIихырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлгъу, шрифтыр 12-м нахь цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожыкы.  
**E-mail: adyvoice@mail.ru**

**Зышъаушыхьатыгъэр:**  
УФ-м хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъы-лэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Тemyр-Кавказ чIыпIэ гъэIоры-шIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр  
**ПИ №ТУ23-00916**

**Зышъауштыгъэр**  
ОАО-у  
«Полиграф-ЮГ»,  
385000,  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Пионерскэр,  
268

**ЗэкIэмкIи пчъагъэр**  
**4783**  
**Индексхэр**  
**П 4326**  
**П 3816**  
**Зак. 1655**

Хэутыным узщы-кIэтхэнэу щыт уахътэр  
Сыхьатыр  
18.00  
ЗышыкIэтхэгъэхэ уахътэр  
Сыхьатыр  
18.00

Редактор шъхьаIэр  
**Дэргэ Т.И.**

Редактор  
шъхьаIэм игуадзэр  
**МэшIэкIэ С. А.**

ПшгъэдэкIыжъ  
зыхьырэ секретарыр  
**ЖакIэмыкIэ**  
**А. З.**